

סוגיה כא: דיני התקיעה (4): כמות התקיעות

*

רקע

כדי להשלים את דיני תקיעת שופר לפני ראש השנה, נדלג על המשנה והגמ' בדף לב:-
 לג:, ונעבור למשנה בדף לג:.. נחזור בעז"ה למשנה זו אחר ראש השנה.

מקורות

- א. גמ' לג:-לד. "מתני' סדר תקיעות... באיניש מילתא ברישא גנח והדר יליל"
 ב. רי"ף ט:-י. "מתני' סדר תקיעות... שיעור תרועה כשלושה שברים" [שורה אחרונה]
 ר"ן י. ד"ה אתקין
 רמב"ם הל' שופר פ"ג הל' א-ג
 ג. שו"ע סי' תקצ סע' א-ב ומשנה ברורה

הסבר הסוגיה

סדר תקיעות שלש של שלש שלש.
 [משנה לג:]

המשנה אומרת שתוקעים בראש השנה שלש סדרות ובכל אחת שלש תקיעות - תקיעה, תרועה ותקיעה. הגמ' מביאה שתי ברייתות הדורשות מפסוקים שיש תקיעה לפני התרועה ותקיעה לאחריה. הברייתות דורשות מהפסוקים: "והעברת שופר תרועה", "שבתוך זכרון תרועה" ו"יום תרועה יהיה לכם" שצריך להריע שלש פעמים. הברייתא הראשונה סוברת שכל תשע התקיעות מהתורה, הברייתא השניה מביאה דעה ששש תקיעות מהתורה ושלוש מדרבנן, ודעה ששלוש תקיעות מהתורה ושש מדרבנן.

הרי"ף [י.] מביא רק את הברייתא הראשונה, משמע שלדעתו כל התשע מהתורה, וכך משמע גם מהרמב"ם [הל' שופר פ"ג ה"א]. התוס' [לג: סוד"ה שיעור] מסביר שהמנהג להקל בתקיעות שעל סדר הברכות [לקמן נעסוק בד"ן זה], מבוסס על הדעה שרק שלש תקיעות מהתורה ושש מדרבנן. גם בעל המאור [סוכה כא.] סובר שלא כל תשע התקיעות מהתורה.

נחלקו התנאים [משנה וברייתא לג:] האם כוונת התורה ב"תרועה", לגנוחי גנח – שהיא שברים שלנו, או לילולי לילל – שהיא תרועה שלנו. רבי אבהו תיקן לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת, כדי לצאת ידי הדעה שתרועה שלנו היא תרועה של התורה, ודעה ששברים שלנו היא תרועה של תורה, ודעה ששברים תרועה הם תרועה של התורה. נחלקו הראשונים בהסבר דברי התנאים ותקנת רבי אבהו:

רב האי גאון [מובא בר"ן י. ד"ה אתקין] מפרש שדברי התנאים משקפים שתי מסורות שונות לגבי תקיעת שופר, יש מקומות שתקעו שברים ויש מקומות שתקעו תרועה. שתי המסורות

אינן חולקות זו על זו, ולשתיהן ניתן לצאת ידי חובה גם בשברים וגם בתרועה. התורה הקפידה על קול יבבא, ושני הקולות מהוים קול יבבא. רבי אבהו לא רצה שיראה שכביכול עם ישראל נחלק בתקיעת שופר, ולכן תיקן תקנה אחידה לכל ישראל.

הרמב"ם [הל' שופר פ"ג ה"ב] פוסק: "תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הגליות ואין אנו יודעין היאך היא, אם היא היללה שמיללין הנשים בנהייתן בעת שמיבבין, או האנחה כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם כשידאג לבו מדבר גדול, או שניהם כאחד האנחה והיללה שדרכה לבא אחריה הן הנקראין תרועה, שכך דרך הדואג מתאנח תחלה ואחר כך מילל, לפיכך אנו עושין הכל". משמע מדבריו שהתנאים חולקים זה על זה, ואנו עושים את כל האפשרויות כדי לצאת מהספק¹.

סיכום

רוב הראשונים סוברים שחייבים מהתורה לתקוע תשע תקיעות: תקיעה, תרועה ותקיעה, שלש פעמים. תוס' ובעל המאור מעלים אפשרות שמהתורה חייבים שש תקיעות או אולי רק שלוש ושאר התקיעות מדרבנן.

רב האי גאון סובר שניתן לצאת ידי חובת תרועה בכל קול שבור, הן בגנוחי גנח והן בילולי יליל, מהרמב"ם משמע שניתן לצאת ידי חובה רק בקול המסויים שהתורה התכוונה אליו.

הלכה

השו"ע [סי' תקצ סע' א-ב] מצטט את פסק הרמב"ם, כמעט מילה במילה. משמע שכל תשע התקיעות מהתורה, ומשמע שהתנאים נחלקו, ולצאת ידי הספק חייבים לתקוע שלושים קולות.

¹ גם הבית יוסף [סי' תקצ סע' ב ד"ה וכתבו הרא"ש] הביין כך בדעת הרמב"ם.